

Riittävästi ymmärretty on aidosti ymmärretty

Mustajoki, Arto (2020): Väärinymmärryksiä. Miten voisimme puhua ja kuunnella paremmin? Gaudeamus. 343 sivua.

MUISTAN LAPSUUDESTANI äitini tekemän kalvon, jolla hän esitteli ymmärtämisen vaikeutta siilin avulla. Vanhustyön ammattilaisille suunnatussa koulutuksessa äiti kertoi, miten siilin sisällä oleva aiottu merkitys korvaantuu piikeillä, joilla oli erilaisia nimiä, kuten 'oletukset', 'ennakkoluulot' ja 'kuulovaikeudet'. Väärinymmärtäminen on paitsi haaste aikuiskasvattajalle myös opetuksen lähtökohta: niin puutteellisesta ymmärryksestä kuin väärinymmärryksestä pyritään pääsemään riittävään ymmärrykseen ja osaamiseen sekä kasvamiseen.

Kielitieteilijä, venäjän kielen emeritusprofessorin Arto Mustajoen kirjoittama kirja vaikuttaa keveältä. Sujuva kieli ja hauskat omakohtaiset esimerkit piilottavat kuitenkin alleen vuosikymmenten aikana kerrytetyn osaamisen. Luki ja tempautuu mukaan ja oppii laajasti teoksen lähtökohtina olevista tieteistä. Nimensä mukaisesti kirja käsittelee väärinymmärtämistä.

POIKKITIETEELLINEN LÄHESTYMISTAPA

Väärinymmärtämisen väärinymmärtäminen vaivaa aikaamme. Mustajoki avaa nykyistä ymmärrystä väärinymmärtämisen syistä ja sivuaa kielitieteiden lisäksi muun muassa kokeellista psyko-

logiaa, sosiologiaa, kasvatuspsykologiaa sekä filosofiaa. Samalla hän tarjoaa humanistisen näkökulman ymmärtämiseen.

Odotus täydellisestä ymmärryksestä, jonkinlaisesta ajatusten suorasta siirrosta telepaattisesti aivoista toisiin, tunteiden siirtymisestä mielestä mieleen, on harhainen. Todellinen ymmärrys on nimittäin riittävää ymmärrystä. Riittävän ymmärtämisen, anteeksiannon ja armeliaisuuden lippua kantaen Mustajoki johdattaa lukijaansa läpi teoksen. Kirjan inhimillisyyttä lisää se, että siinä itsensä esiintyy väärinkäsitys.

Mustajoki, kuten monet kielitieteilijät, ymmärtää dialogin kahden keskenä 'kaksinpuheluna' vaikka 'dialogi' merkitsee esimerkiksi klassisessa kreikassa kahden tai useamman välistä vuoropuhelua, kuten Platonin dialogit ja klassiset näytelmät osoittavat.

Mustajoen todellinen vahvuus näkyy hänen käsitellessään kieleen liittyviä ilmiöitä. Vaikka työ kielifilosofian parissa on minut perehdyttänyt kielitieteen ja viestinnän perusasioihin, jotkin abstrakteina mieleen jääneet asiat avautuivat nyt selkeiden esimerkkien tukemana. Esimerkistä käy kielen erilaisten käyttötarkeitusten erittely (s. 170): "Höpinäpuhe on tuttavallisempaa ja rennompaa kuin *small talk*. Sitä

harrastavat kaveriporukat illanistujaisissa, perheet aterioilla ja ystävät korttipeli-illoissa.”

VIESTINNÄN PERUSTEISTA DIALOGIN HAASTEISIIN

Kirjan laaja johdanto on erityisen tarpeellinen, sillä siinä Mustajoki tarjoilee pikakurssin viestinnällisen ja kielitieteellisen ajattelun perusteisiin. Sisältöä johdannossa on juuri sopivasti, jotta pääsee kärryille. Viestinnän perusmalli auttaa ymmärtämään sen, mitä kirjassa sanotaan myöhemmin. Ensimmäinen kirjan kolmesta osasta viekin nimittäin pois viestinnän ja kommunikaation maailmasta tarkastelemaan ymmärtämisen perusehtoja: mielen ja aivojen toimintaa psykologian, sosiaalipsykologian ja aivotutkimuksen näkökulmista.

Teoksen ensimmäisessä osassa Mustajoki käsittelee asioita, jotka ovat olleet runsaasti esillä populaaritieteellisessä keskustelussa. Lukijalle syntyy vaikutelma

KIRJAN INHIMILLISYYTTÄ LISÄÄ SE, ETTÄ SIINÄ ITSESSÄÄN ESIINTYY VÄÄRINKÄSITYS.

vanhan kertaamisesta, vaikka Mustajoki tuo monet erilliset rihmastot ja tutkimukset yhteen mallikkaasti, ja teos on lähdeviitotettu erinomaisesti. Esimerkit vuoroaikutustilanteista liittyvät saumattomasti muun muassa ajattelun vinoumiin, aivojen energiatehokkuuteen, itsekeskeisyyteen, aistien ja muistin valikoituvuuteen, temperamenttitutkimukseen, toiminta- ja käytäytymismalleihin sekä ajattelun taipumukseen stereotypiaan.

Toinen osa pureutuu kielen epäselvyyteen ja monitulkintaisuuteen ja edustaa näin Mustajoen vahvuuksia tutkijana. Osuus toimii kuin sujuva kielitieteen johdantokurssi. Kolmannessa osassa tekijä puolestaan käsittelee vuoropuhelun onnistumisen mahdollisuuksia ja esteitä. Hän erittelee puhujan ja kuulijan toiminnan vuoroaikutustilanteessa omiksi luvuikseen. Lisäksi osassa tarkastellaan muun muassa kulttuurien kohtaamista, vieraan kielen puhumista ja työpaikkojen keskustelukulttuuria.

Lopuksi Mustajoki esittää erinomaisen yhteenvedon kirjan keskeisimmistä opeista. ”Ole armelias itsellesi ja muille. Väärinymmärtämistä ja vääriä tulkin-toja tapahtuu väistämättä silloin tällöin – sekä sinulle että muille”, hän toistaa humanin sanomansa.

KATTAVA KUVA VÄÄRINYMMÄRTÄMISEN KENTÄSTÄ

Väärinymmärryksiä on hyödyllinen johdanto viestintään ja vuoroaikutustilanteiden haasteisiin. Vaikka teos ei sinällään käsittele luokkahuoneiden väärinymmärryksiä, sen opit soveltuvat opetustilanteisiin. Monikulttuurisessa koulussa työskennellessä olen havainnut, miten helposti kulttuurien välistä jännitettä rupeaa perusteetta epäilemään väärinymmärtämisen taustaksi ja oppinut kyseenalaistamaan viestinnän yksinkertaistavia selitysmalleja.

Kirja kuvaa monipuolisesti väärinymmärtämisen tutkimuksen poikkitieteellistä kenttää. Viitteet ja lähteet ohjaavat löytämään lisää tietoa aiheesta. Näin kirja soveltuu tutkimusaiheen etsinnän lähtökohdaksi, jos mie-tinnässä ovat väärinymmärryksen tutkimus kouluissa tai aikuiskasvatuksessa.

SEVERI HÄMÄRI

FM, tohtorikoulutettava
(käytännöllinen filosofia),
Helsingin yliopisto

puheenjohtaja ja puhetaidon
opettaja,
Kriittinen korkeakoulu

 <https://orcid.org/0000-0003-3969-1403>